

SUOMEN TAIDE- JA TAITEILIJAPOLITIIKKA 2019

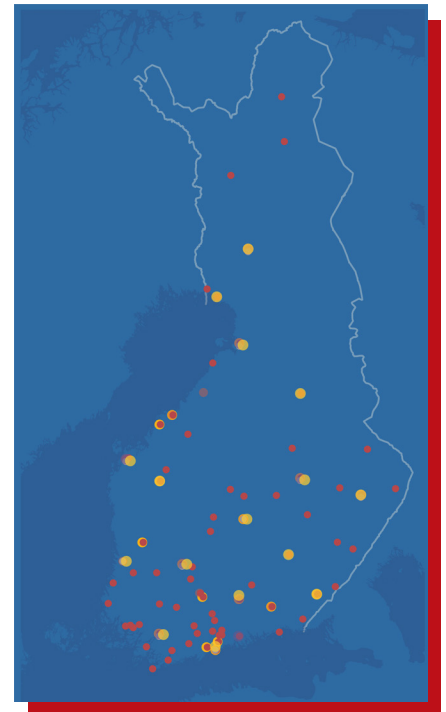

Tämä tietovihko kuvaa **suomalaisen taide- ja taiteilijapolitiikan tilaa** vuonna 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriössä toimi vuonna 2018 taide- ja taiteilijapoliittinen työryhmä. Tietovihko perustuu työryhmän työskentelyprosessia taustoittaneeseen tutkimustyöhön.

Sisältö

1. Johdanto
2. Mitä on taide- ja taiteilijapolitiikka?
3. Taiteen paikka yhteiskunnassa
4. Miten taide- ja taiteilijapolitiikkaa harjoitetaan valtion rakenteissa?
5. Valtakunnallinen, alueellinen ja paikallinen taide- ja taiteilijapolitiikka
6. Opetus- ja kulttuuriministeriön taide- ja taiteilijapoliittiset tukirakenteet
7. Luovat alat taide- ja taiteilijapolitiikassa
8. Taiteilijoiden koulutus
9. Taide- ja taiteilijapoliittinen tuki taiteilijoiden toimeentulolle
10. Taide- ja taiteilijapolitiikan mahdollistama yhteiskunnallinen vaikuttavuus
11. Lähteitä

MARIA HIRVI-IJÄS
SAKARIAS SOKKA

1. JOHDANTO

Suomalainen taide- ja taiteilijapolitiikka on osa yleistä kulttuuripolitiikkaa. Taiteilijapolitiikka koskee taidetta ammattimaisesti tekeviä toimijoita ja taidepolitiikka laajemmin taiteen asemaa yhteiskunnassa.

Tämä tietovihko kuvaa taide- ja taiteilijapolitiikan nykytilaa opetus- ja kulttuuri-ministeriön toiminnan näkökulmasta. Taide- ja taiteilijapolitiikan alueella vaikuttaa myös muita julkisia ja yksityisiä toimijoita, joiden osuutta kokonaisuuteen emme tässä voi ottaa systemaattiseen tarkasteluun.

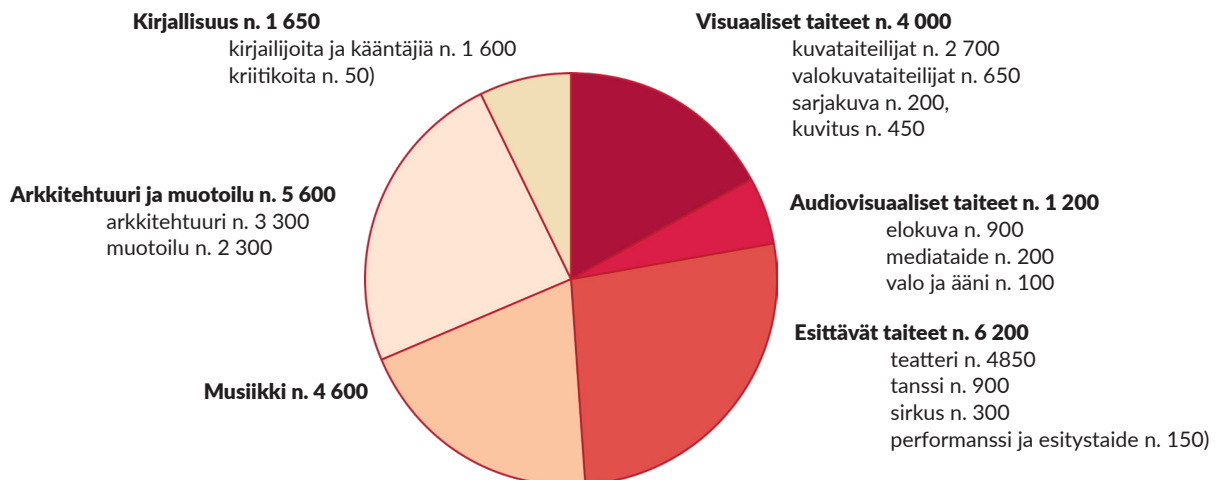
Ministeriön kulttuuripoliittisen osaston toimialaan kuuluvat taiteen ja kulttuurin alat, museot ja kulttuuriperintö, kirjastot, tekijänoikeudet, kulttuurivienti ja luova työ. Ne kaikki kytkeytyvät tavalla tai toisella taide- ja taiteilijapolitiikkaan.

Valtion talousarviossa taiteen ja kulttuurin momentin kokonaisbudjetti vuonna 2019 on noin 450 miljoonaa euroa. Monet rahoitusmuodot vaikuttavat suoraan ja epäsuorasti taide- ja taiteilijapolitiikan rakenteisiin. Tässä esityksessä pystymme arvioimaan rahoituksen kanavoitumista vain suuntaa antavasti.

Tietovihko tarkastelee taide- ja taiteilijapoliittista tasapainoa kuuden suuren taiteenalan välillä. Alat on jaoteltu nykyisten valtion taidetoimikuntien mukaisesti: arkkitehtuuri ja muotoilu, musiikki, kirjallisuus, esittävät taiteet, audiovisuaaliset taiteet ja visuaaliset taiteet.

AMMATTILAISTEN MÄÄRÄT

Suomessa on arvioitu olevan noin 23 000 ammattimaista taiteen tekijää, mutta taiteilijoiden tarkkaa määrää ei tiedetä. Määrän arviointia vaikeuttavat tekemisen ja jäsenyyksien päällekkäisyydet, tekijöiden monialaiset identiteetit sekä kulttuuriset muutokset. Monella alalla, erityisesti arkkitehtuurissa ja muotoilussa, ammattitekiäjät eivät myöskään aina koe olevansa ensisijaisesti taiteilijoita. Seuraavat luvut pohjautuvat pääasiassa eri alojen taiteilijajärjestöjen jäsenmääriin.

2. MITÄ ON TAIDE- JA TAITEILIJAPOLITIikka?

Taide- ja taiteilijapolitiikan eri osat voidaan erottaa kahdeksi politiikka-alueiksi, jotka toiminnallisesti kietoutuvat toisiinsa. Taidepolitiikan alue koskee taiteen asemaa yhteiskunnassa ja taiteilijapolitiikka koskee ammattitaiteilijoita. Molemmat politiikkaalueet pohjautuvat Suomen perustuslakiin (731/1999), jossa turvataan taiteen vapaus ja jokaisen oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin.

Perustuslain 16 §:

Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.

Suomen perustuslaki takaa taiteen vapauden **inhimillisenä ilmaisuna**, osana sivistyksellisiä oikeuksia. Taiteilija on historiallisesti nähty symbolisaation, havainnon ja taiteellisen ilmaisun ammattilaisena, joka toiminnassaan korostaa mielikuvituksen merkitystä ja mahdollisen olevan esille tuomista.

Taiteilija vertautuu tieteentekijään toimijana, joka liikkuu tiedon ja ei-tiedon rajoilla. Molemmat toimivat alueilla, joilla keskitytään tietoon, ilmaisuun, asiaan tai ilmiöön, joita ei aikaisemmin olla huomattu tai huomioitu.

Taiteilijapolitiikan tavoitteena on turvata moninainen taiteellinen ilmaisu ja taiteellisen työn toimintaedellytykset. Tätä varten on säädetty lakeja, joista merkittävämmät ovat:

- *Tekijänoikeuslaki (404/1961)*
- *Laki valtion taiteilija-apurahoista (734/1969)*
- *Laki Taiteen edistämiskeskukselta (657/2012)*
- *Laki valtion rahoituksesta elokuvakulttuurin edistämiseen (1174/2018)*
- *Teatteri- ja orkesterilaki (730/1992)*
- *Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)*
- *Laki ylimääräisistä taiteilijaeläkkeistä (194/2016)*

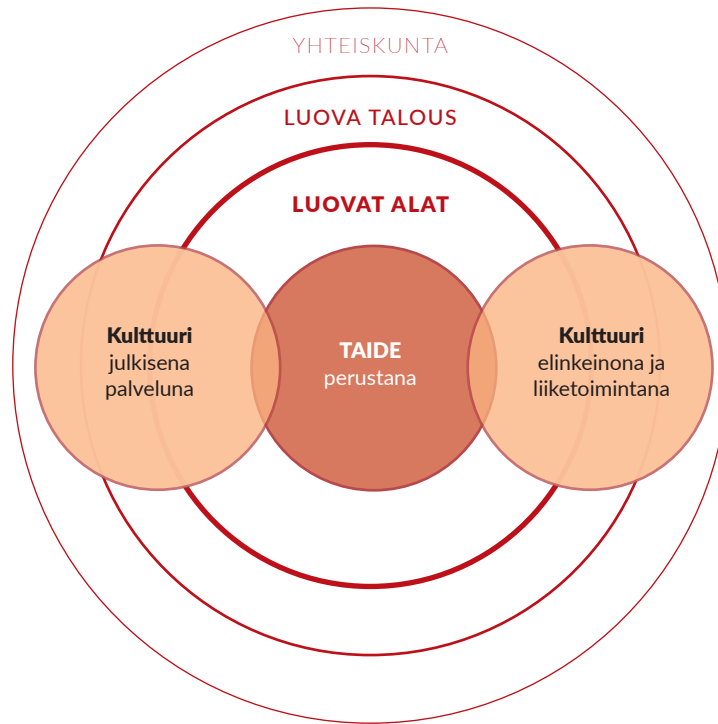
Perustuslain 17 §:

Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin.

Perustuslaki takaa sivistykselliset oikeudet ja jokaisen oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin. **Taidepolitiikassa** huolehditaan taiteen yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta, saataavuudesta ja saavutettavuudesta, niin yksilöiden ja yhteisöiden kuin sosiaalisesti kestävä kehityksen näkökulmista. Lainsäädännön avulla on turvattu kansalaisten oikeus ja pääsy kokemaan taidetta sekä heidän mahdollisuutensa oman luovan ilmaisun kehittämiseen. Tätä ohjaavat muun muassa:

- *Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)*
- *Laki taiteen perusopetuksesta (633/1998)*
- *Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016)*
- *Teatteri- ja orkesterilaki (730/1992)*
- *Laki valtion rahoituksesta elokuvakulttuurin edistämiseen (1174/2018)*
- *Museolaki (314/2019)*
- *Laki Kansalligalleriasta (889/2013)*
- *Valtioneuvoston asetus opetus- ja kulttuuriministeriöstä (310/2010)*

3. TAITEEN PAIKKA YHTEISKUNNASSA

**Taide- ja taiteilijapolitiikan suunta-
viivat: Työryhmän
esitys taide- ja
taiteilijapolitiikan
keskeisiksi
tavoitteiksi.**

Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön julkaisuja
2018/20, s. 30.

- Taide, kulttuuri ja luovat alat muodostavat toisiinsa kytkeytyvän käsiteperheen. Niitä yhdistää ihmisten luova työ ja toiminta. Taide on luovan työn ja toiminnan ydintä.
- Kulttuuri sisältää muutakin luovuuteen liittyvää merkityksiä tuottavaa, välittävää ja tallentavaa toimintaa, mm. kirjaston, kulttuuriperinnön, muotoilun sekä tilastollisissa luokituksissa myös mm. mainonnan, painoalat sekä tv- ja radiotoiminnan.
- Luovien alojen sisältö on lähellä kulttuurin toimialan sisältöjä, mutta sen määrittely ei ole vakiintunut eikä sitä käsitettä käytetä perinteisissä tilastollisissa toimialaluokituksissa. Luovilla aloilla viitataan usein myös uusiin ja vielä vakiintumattomiin luovuuden tai aineettoman pääoman käsittelyn ja tuottamisen muotoihin.
- Luovan talouden käsitteellä pyritään kuvaamaan yhteiskunnassa tapahtuvaa taloudellisen toiminnan kokonaisuutta, joka liittyy kaikkiin taiteellista tai muuta luovuutta käyttäviin, soveltaviin tai hyödyntäviin toimintoihin ja tuotannon muotoihin.
- Taide on vastaavalla tavalla kulttuuripalvelujen ytimessä. Kulttuuripalvelut voivat olla joko taidealojen palveluja, kuten teatteri- ja musiikkiesityksiä tai kuvataidenäyttelyitä, tai taiteelliseen toimintaan liittyviä jakelu-, välitystms. palveluja, kuten kirjastot tai kulttuuriperintöä tallentavat ja esittävät museot. Julkisenä palveluna kulttuuripalvelut ovat osa muuta julkisen palvelun rakennetta.

4. MITEN TAIDE- JA TAITEILIJAPOLITIikka HARJOITETAAN VALTION RAKENTEISSA?

- Koulutetaan taiteilijoita ammattimaiseen toimintaan.
- Kasvatetaan kansalaisia omaan taiteelliseen ilmaisuun sekä taiteellisen ilmaisun vastaanottamiseen.
- Rahoitetaan taidelaitoksia, joissa taidetta harjoitetaan, kohdataan ja tallennetaan.
- Tuetaan taiteellista innovointia ja kehittämistä, tieteellistä perustutkimusta vastaavaa.
- Tuetaan taiteellista työtä elinkeinona osana valtion yritysrahoitusta.
- Tuetaan taiteellista työtä kulttuuripalveluina osana yhteiskunnallisia peruspalveluja.

Mitkä ovat ajankohtaisimmat taide- ja taiteilijapoliittiset kysymykset?

Opetus- ja kulttuuriministeriön **Kulttuuripoliittikan strategia 2025** linjaa yleisiä kulttuuripoliittikan tavoitteita, joihin sisältyvät taide- ja taiteilijapoliittisesti ajankohtaiset kysymykset:

Taiteilijapoliittiset näkökulmat:

- laadukas koulutus – vahva osaaminen ja toimialatietoisuus
- laadukas taiteellinen toiminta – hyvät edellytykset ammattimaiselle taiteelliselle työlle
- vahvat tuotanto- ja levitysrakenteet – hyvät edellytykset kaikkien taiteenalojen toiminnalle
- taiteellinen moninaisuus – sekä tekijöiden että sisällön näkökulmasta
- kansallinen kattavuus – taiteellisen toiminnan mahdollistaminen koko maassa
- kansainväliset verkostot – taiteen markkinoiden ja uusiutumisen väylä
- tulevaisuuden kulttuuriperintö – osaamisen ja luovuuden varannot.

Taidepoliittiset näkökulmat:

- saatavuus – taiteen tarjonta: maantieteellinen, taiteenaloittain
- saavutettavuus – kansalaisten taidekasvatus, osallistumismahdollisuudet
- taiteellinen monipuolisuus – kulttuurinen moninaisuus, sekä kokijoiden että sisällön näkökulmasta
- aineeton–aineellinen kulttuuriperintö – valinta ja valikoitumisprosessit, tallennus, kokoelmat
- laadukas taiteellinen tarjonta – mahdollistaa taidekriittikin ja -keskustelun sekä taiteen tutkimuksen.

5. VALTAKUNNALLINEN, ALUEELLINEN JA PAIKALLINEN TAIDE- JA TAITEILIJAPOLITIikka

Kansallinen taide- ja taiteilijapolitiikka kattaa koko Suomen. Opetus- ja kulttuuri- ministeriön toimivalta vaihtelee eri rakenteissa. Alueellisesti ja paikallisesti taide- ja taiteilijapoliittinen toiminta tapahtuu yhteistyössä eritasoisissa hallintorakenteissa.

KANSALLINEN TASO		ALUEELLINEN TASO		PAIKALLINEN TASO	
Ministeriöt		Maakuntaliitot		Kunnat	
OKM, VM, YM, LVM, SM, TEM, UM ja muut		luovat alat, kulttuuriympäristö, identiteetti, sosiaali- ja terveys, hyvinvointi- ja strategiatyö		kuntien kulttuuritoiminta	
Kansalliset instituutiot	Virastot	Taiteen edistämiskeskusten aluetoimipisteet	Alueellisia palveluja tuottavat toimijat (valtion osarahoittamia)	Paikalliset kulttuurilaitokset	Järjestöt
Kansallisteatteri Kansallisooppera Kansallismuseo Kansalligalleria Kansallisarkisto	Taiteen edistämiskeskus Museovirasto Kansallinen audiovisuaalinen instituutti Suomenlinnan hoitokunta Näkövammaisten kirjasto	AVI:t, ELY-keskukset ja Business Finland	Teatteri, orkesteri, museo (kulttuurihistorialliset ja taide-museot), alueelliset tanssi-, valokuva-, elokuva- ja lasten kulttuurikeskukset	Kirjasto, museo, teatteri, orkesteri, taideoppilaitos, kulttuurikeskus	Yritykset
	Asiantuntijaelimet		Muut kulttuurilaitokset		4. sektori
	Taideneuvosto Valtion taidetoimikunnat Alueelliset taide-toimikunnat Suomen elokuva-säätiö		Kansallisarkiston toimipisteet		Luovan työn tekijät
					Asukkaat

Miten valtion taide- ja taiteilijapolitiikka konkretisoituu maantieteellisesti?

Arviolta puolet taiteilijoista asuu pääkaupunki-seudulla. Jokaisella on oikeus valita toimipaikkansa. Tämä tukee taidepoliittista pyrkimystä taata taiteen alueellista ja paikallista saatavuutta. Valtakunnallinen saatavuus perustuu kulttuurilaitosten verkostoon, jota tuetaan valtionosuuksilla. Taiteilijoiden toimintaedellytyksiä pyritään vahvistamaan kehittämällä työtilaisuuksia yhteistyössä alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa.

Valtion taide- ja taiteilijapoliittiset vastuut alueilla

Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) alueverkosto on pääasiallinen taiteen edistäjä ja taiteilijoiden alueellisten toimintaedellytysten kehittäjä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY) toimivat 15 alueella. Niissä taide- ja taiteilijapoliittiset vastuut kohdistuvat luoviin aloihin ja kansainväliseen kehittämiseen. ELY-keskukset toimivat rinnakkain Business Finland -palvelun kehittämistyön kanssa.

Aluehallintovirastojen (AVI) toiminta jakautuu 6 laajalle alueelle. Niissä vastataan poikkihallinnollisesti peruspalveluiden turvaamisesta. Taide- ja taiteilijapoliittiset vastuut kohdistuvat lähinnä kirjastolaitokseen.

Korkeakouluverkoston toimijat vastaavat taiteilijakoulutuksesta ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa 17 paikkakunnalla ympäri Suomea.

Aluehallinnon rakenne nojaa maakuntien liittoihin. Ne ovat lakisääteisiä kuntayhtymiä, jotka vastaavat alueiden kehittämisestä ja suunnittelusta. Niiden kulttuuripoliittinen vastuu kohdistuu kulttuuriympäristön alueelle, mutta on myös kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittamista osana maakuntaohjelmaa. Useat maakuntaliitot ovat valmistelleet erillisiä kulttuuriohjelmia. Erityisiä taide- ja taiteilijapoliittisia vastuita maakuntaliitoilla ei ole.

VOS-laitosverkosto koostuu valtionosuuksilla rahoitetuista kulttuurilaitoksista, joiden omistajuusvastuu ja rahoituspohja vaihtelevat eri alueilla. Vuonna 2019 verkostossa on 56 teatteria, 28 orkesteria ja 123 museota, joista 67 toimii ainakin osittain taidemuseona.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019

Kunnilla on taide- ja taiteilijapolitiikan paikallinen vastuu. Suomessa on 311 kuntaa, jotka itsenäisesti vastaavat asukkaistensa peruspalveluista. Kunnilla on lakisääteinen vastuu kulttuuripalveluiden järjestämisestä. Kuntien kulttuuritoiminnasta annettu laki astui voimaan 1.3.2019.

Lain tavoite

1. tukea ihmisten mahdollisuuksia luovaan ilmaisuun ja toimintaan sekä kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja kokemiseen;
2. edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen;
3. vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin;
4. luoda edellytyksiä paikallisen ja alueellisen elinvoiman kehittymiselle ja sitä tukevalle luovalle toiminnalle kulttuurin ja taiteen keinoin.

Tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina ovat demokratia, asukaslähtöisyys, tasa-arvo, kestävä kehitys sekä kulttuurinen moninaisuus ja vuoropuhelu.

Kunnan tehtävät

Kunnan tehtävänä on järjestää kulttuuritoimintaa. Tämän tehtävän toteuttamiseksi kunnan tulee:

1. edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä;
2. luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle;
3. edistää kulttuurin ja taiteen harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa;
4. tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen;
5. edistää kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa;
6. edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa;
7. edistää kulttuurista vuorovaikutusta ja kansainvälistä toimintaa ja toteuttaa muita kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä toimia.

VOS - laitokset

Paikkakunnat, missä ainakin yksi VOS-laitos

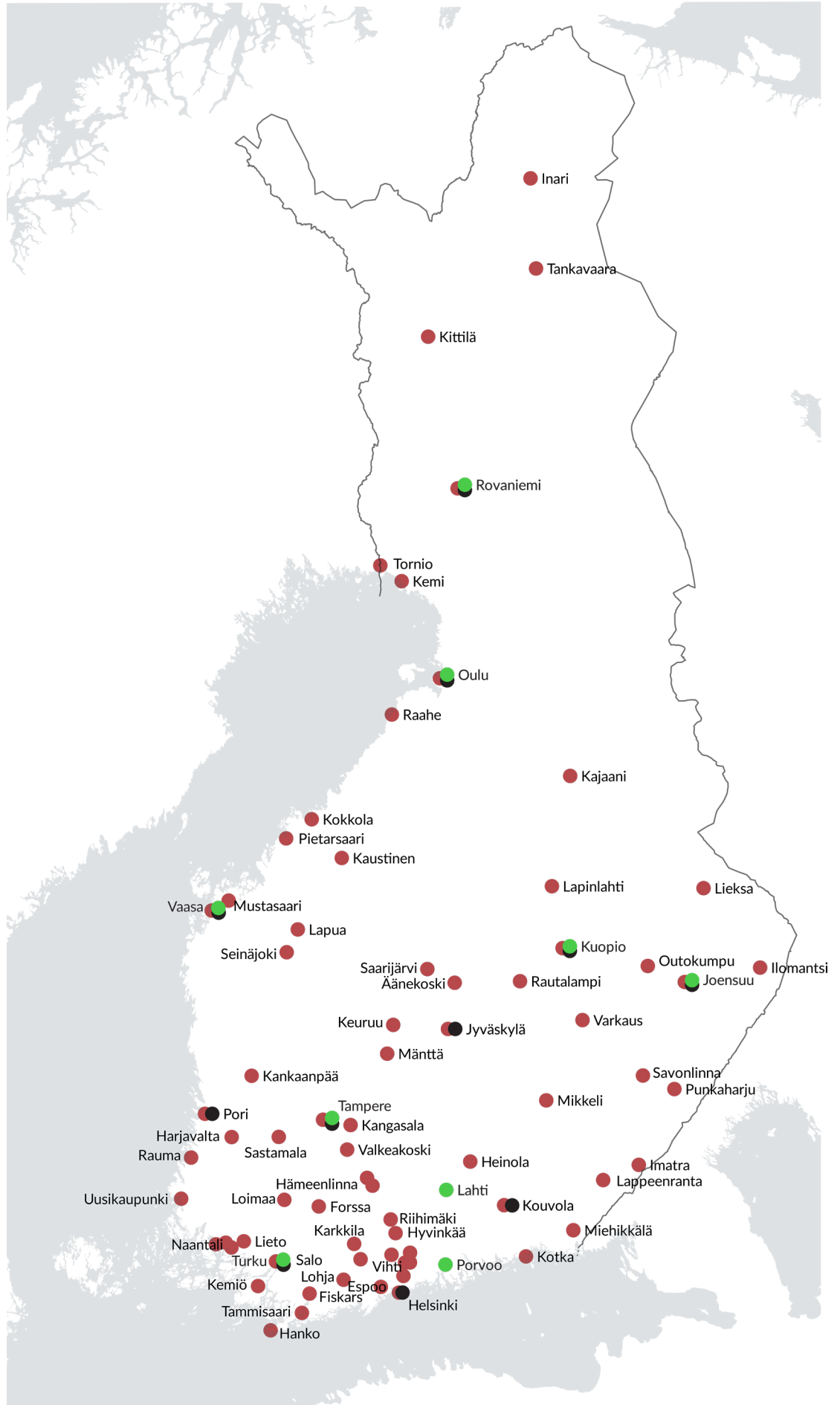
Espoo, Fiskars, Forssa, Hanko, Harjavalta, Heinola, Helsinki, Hyvinkää, Hämeenlinna, Ilo-mantsi, Imatra, Inari, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kajaani, Kangasala, Kankaanpää, Karkkila, Kaustinen, Kemi, Kemiö, Kerava, Keuruu, Kittilä, Kokkola, Kotka, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lapinlahti, Lappeenranta, Lapua, Lieksa, Lieto, Lohja, Loimaa, Miehikkälä, Mikkeli, Mustasaari, Mänttä, Naantali, Nurmijärvi, Oulu, Outokumpu, Parola, Pietarsaari, Pori, Porvoo, Punkaharju, Raahe, Raisio, Rauma, Rautalampi, Riihimäki, Rovaniemi, Saarijärvi, Salo, Sastamala, Savonlinna, Seinäjoki, Tammisaari, Tampere, Tankavaara, Tornio, Turku, Tuusula, Uusikaupunki, Vantaa, Vaasa, Valkeakoski, Varkaus, Vihti, Äänekoski

AVI - maakuntakirjastot

Joensuu, Kuopio, Lahti, Oulu, Porvoo, Rovaniemi, Tampere, Turku, Vaasa

Taiken toimipisteet

Rovaniemi, Oulu, Vaasa, Kuopio, Joensuu, Jyväskylä, Pori, Tampere, Kouvola, Turku, Helsinki

Taiteilijakoulutus

AMK – Turku, Seinäjoki, Helsinki, Oulu, Lahti, Tampere, Kouvola, Kauniainen, Pietarsaari, Lappeenranta, Kuopio, Jyväskylä, Joensuu, Kankaanpää, Hämeenlinna, Kokkola

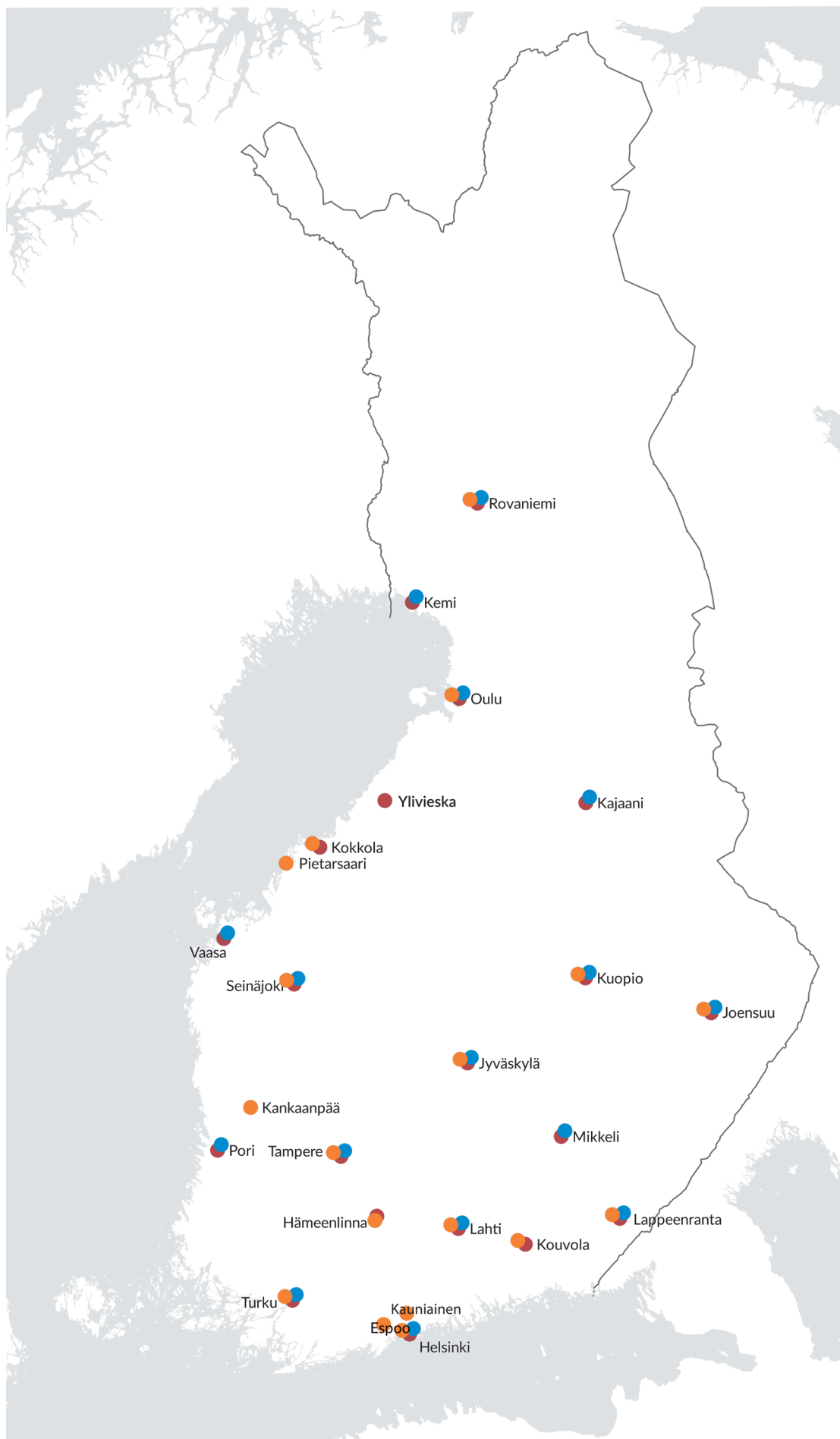
Yliopistot Helsinki, Espoo, Jyväskylä, Oulu, Rovaniemi, Tampere

ELY-keskukset

Seinäjoki, Mikkeli, Lahti, Kouvola, Kajaani, Jyväskylä, Rovaniemi, Tampere, Vaasa, Joensuu, Oulu, Kuopio, Pori, Helsinki, Turku, Kemi, Kokkola, Ylivieska, Lappeenranta, Hämeenlinna

Business Finland

Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Kajaani, Kemi, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Mikkeli, Oulu, Pori, Rovaniemi, Seinäjoki, Tampere, Turku, Vaasa

Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä: Näkymä vuoteen 2025.

Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön julkaisu
2018/20, s. 48-53.

1. Vahvistetaan luovia aloja ja kulttuuriyrittäjyyttä alueilla (Luova työ ja tuotanto)

Luovan työn ja tuotannon näkökulmasta viranomaisten välisen toiminnan tavoitteena on mm. aineettoman arvon luonnin toimintaedellytysten vahvistaminen ja taiteilijoiden työllistyminen. Käytännössä tarvitaan viranomaisten välistä tiedon vaihtoa, levittämistä ja informaatio-ohjausta. Tavoitteena on kytkeä luovien alojen ja taiteen ammattilaisten osaamista uusiin yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Keskeisiä toimijoita ovat mm. kunnalliset, maakunnalliset ja valtakunnalliset kasvupalvelut, Taiteen edistämiskeskus, seudulliset kehittämissyhtiöt ja oppilaitokset.

Toimenpide 1: Vahvistetaan taiteilijoiden toimeentuloa ja työllistymistä alueellisesti.

Toimenpide 2: Kehitetään taiteen ja kulttuurin välittäjäyhteisöjen toimintaa taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksien lisäämiseksi alueellisesti.

Toimenpide 3: Edistetään luovien alojen neuvonta- ja ohjauspalveluita osana valtakunnallisia, maakunnallisia ja kunnallisia kasvupalveluita.

2. Parannetaan kulttuuripalveluiden saatavuutta alueellisesti ja paikallisesti (Osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin)

Osallisuuden ja osallistumisen kokonaisuuden tavoitteena on eriytymiskehitystä estävien taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden varmistaminen. Maakuntien ohjauksessa otetaan huomioon se, että maakunnan ja kunnan ennaltaehkäisevässä työssä ja sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisessä on mukana terveyttä ja hyvinvointia laajasti tukevat taidepalvelut. Keskeisiä toimijoita ovat maakunnat, kunnat, Taiteen edistämiskeskus ja oppilaitokset.

Toimenpide 1: Uudistetaan opetus- ja kulttuuriministeriössä taiteen ja kulttuurin ohjelma- ja kehittämissyöitä ja rahoitusta alueellisesta näkökulmasta.

**Taide- ja taiteilijapolitiikan suunta-
viivat: Työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi.**

Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön julkaisu
2018/20, s. 15.

Esitys 10:

- Uudistetaan ja vahvistetaan Taiteen edistämiskeskuksen roolia taiteen alueellisena toimijana ja sitä kautta taiteen edistämisen integroitumista muuhun alueelliseen kehittämiseen ja toimintaan alueilla.
- Muodostetaan nykyistä vahvempi ja yhtenäisempi taiteen alan toimijarakenne alueille nykyisen sirpalemaisen aluekeskustoimijarakenteen sijaan.
- Kannustetaan VOS-laitoksia toimimaan vahvoina oman alansa ja laajemmin taiteen kehittäjinä sekä taiteen puolestapuhujina ja edustajina alueilla.
- Tunnistetaan kirjastojen rooli paikallisina kulttuuritiloina, joissa eri taiteen alat ja niiden harrastaminen pääsee hyvin esille.
- Taidekasvatuksen roolia vahvistetaan yli oppiainerajojen koulun kasvatus- ja opetustoiminnassa ja koulupäivän yhteyteen ajoittuvaa monimuotoista taiteen harrastamista koulujen tiloissa lisätään.
- Seurattaessa ja arvioitaessa v. 2019 voimaan tulevaksi esitetyn uuden kuntien kulttuuritoimintatilan toteutumista otetaan huomioon lain vaikutukset taidealan kehittymiseen, taiteilijoiden työskentelyedellytyksiin sekä kansalaisten yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin harrastaa taidetta kunnissa.

6. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN TAIDE- JA TAITEILIJAPOLIITTISET TUKIRAKENTEET

Valtion taide- ja taiteilijapolitiikkaa harjoitetaan pääasiassa opetus- ja kulttuuriministeriön tuella ylläpidetyissä rakenteissa.

A Koulutuspoliittiset rakenteet

VASTUU: Opetus- ja kulttuuriministeriö – koulutuspolitiikan toimiala, valtiovarainministeriö, kunnat

Opetus- ja kulttuuriministeriön taide- ja taiteilijapolitiikan piiriin liittyvän koulutuspolitiikan vastuista säädetään muun muassa seuraavissa laeissa:

Yliopistolaki (558/2009)

Ammattikorkeakoululaki (932/2014)

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009)

Laki taiteen perusopetuksesta (633/1998)

Ajankohtaisia asioita: Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmästä on ollut lausuntokierroksella. Vuoden 2020 talousarvioesityksessä opetustun- tikohtaisen taiteen perusopetuksen valtionosuudeksi esitetään 84 369 000 euroa.

B Kuntapoliittiset rakenteet

VASTUU: Valtiovarainministeriö, kunnat, opetus- ja kulttuuriministeriö – kulttuuripolitiikan toimiala

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja muut valtion viranomaiset luovat edellytyksiä kuntien kulttuuritoiminnalle. Opetus- ja kulttuuriministeriö on kulttuuriin ja taiteeseen liittyvissä asioissa toimivaltainen ministeriö.

VOS-laitosrakenne

Museoiden, teattereiden ja orkestereiden ylläpitäjille myönnetään valtionosuutta laitosten käyttökustannuksiin. Valtio osallistuu näin kulttuuripalveluiden rahoittamiseen ja pyrkii turvaamaan niiden tasapuolisen tarjonnan ja saatavuuden. Valtionosuutta saavien museoiden, teattereiden ja orkestereiden verkosto kattaa koko maan. Vuonna 2019 yksi tai useampi VOS-laitos toimii 74 paikkakunnalla. Valtionosuus kattaa noin 39% laitosten kuluista.

Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016)

Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on yhteisvastuu kirjastoista aluehallintovirastojen ja kuntien kanssa. Vuonna 2018 Suomessa oli 288 pääkirjastoa, 450 sivukirjastoa, 27 laitoskirjastoa ja 140 kirjastoautoa.

Ajankohtaisia asioita: Taide- ja taiteilijapolitiikan kehittämisen kannalta on tarpeen kehittää seurantaä siitä, miten kunnat luovat edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle.

C Kulttuurilaitosrakenne

VASTUU: Opetus- ja kulttuuriministeriö – kulttuuripolitiikan toimiala

KANSALLISET TAIDELAITOKSET

Kansallisgalleria

Laki Kansallisgalleriasta (889/2913)

Kansallisgalleria on itsenäinen julkisoikeudellinen säätiö, joka kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan. Kansallisgallerian tehtävänä on huolehtia kokoelman ylläpidosta ja kartuttamisesta, harjoittaa näyttelytoimintaa ja muuta taidemuseotoimintaa, osallistua taidemuseoalan asiantuntijana museoalan kehittämiseen sekä huolehtia muista sille laissa säädetyistä tai opetus- ja kulttuuriministeriön antamista tehtävistä. Tehtäviään hoitaessaan Kansallisgalleria vahvistaa kuvataiteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Toiminta-avustus vuonna 2018: 13 117 000 euroa

Suomen Kansallisteatteri

Valtioneuvoston asetus opetus- ja kulttuuriministeriöstä (310/2010)

Teatteri- ja orkesterilaki (730/1992)

Suomen kansallisteatteri on asetuksen mukaan ministeriön alaisuuteen kuuluva laitos, ja teatteri- ja orkesterilain mukaan ministeriö voi myöntää tälle valtionavustusta.

Toiminta-avustus vuonna 2018: 11 391 000 euroa

Suomen Kansallisooppera ja -baletti (säätiö)

Valtioneuvoston asetus opetus- ja kulttuuriministeriöstä (310/2010)

Suomen Kansallisooppera ja baletti on asetuksen mukaan ministeriön alaisuuteen kuuluva laitos. Sitä ylläpitää Suomen Kansallisoopperan ja -baletin sr, ja se kuuluu niihin kansallisiin laitoksiin, jotka saavat rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraisista avustuksista.

Toiminta-avustus vuonna 2018: 37 877 000 euroa

VOS-LAITOKSET

VOS-laitoksia oli vuonna 2019 yhteensä 57 teatteria, 28 orkesteria ja 124 museota. Jälkimmäisistä 65 toimii ainakin osittain taidemuseoina. Vuonna 2019 rahoitus jakautui seuraavasti:

- teatterit ja tanssiteatterit: 51 067 631 euroa
- orkesterit: 18 450 807 euroa
- museot: 35 149 897 euroa.

Kaikkiaan edellisille osoitettiin vuoden 2020 talousarvioesityksessä 126 086 000 euroa.

Ajankohtaisia asioita:

Vuoden 2019 aikana on säädetty uusi museolaki, laadittu museopoliittinen ohjelma sekä uudistettu museoalan valtionosuusrakenne. Uudessa aluemuseorakenteessa taidemuseotehtävässä taide rinnastetaan visuaaliseen kulttuuriin. (314/2019, 7§)

Esittävien taiteiden valtionosuusrakenneuudistus meneillään. Uusi laki esittävän taiteen edistämisestä on tulossa.

Esittävien taiteiden vapaalle toimijakentälle on tullut lisärahoitusta liittyen valtionosuusrakenteen kehittämiseen.

Uusi design- ja arkkitehtuurimuseo on suunnitteilla Helsingin kaupungin ja valtion yhteistyöhankkeena. Hallitusohjelmassa luvataan selvittää edellytykset museon toteuttamiselle.

D Opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraiset avustukset

VASTUU: Opetus- ja kulttuuriministeriö – kulttuuripolitiikan toimiala

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää toiminta-, erityis- ja kehittämisavustuksia taiteen ja kulttuurin yhteisöille. Avustuksien hakijoina voivat olla mm. kunnat, VOS-laitokset, muut kulttuurilaitokset, 3. sektorin järjestöt ja yhteisöt sekä luovien alojen yritykset. Avustusrakenteessa ei eroteta taidetta ja kulttuuria. Useimmat avustusmuodot tukevat taiteilijoiden toimintaa epäsuorasti, muun muassa tiedotuskeskusten ja kulttuuri-instituuttien kautta. Taide- ja taiteilijapolitiikan piiriin kuuluiin kohteisiin myönnettiin vuonna 2018 opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraisia avustuksia karkeasti noin 40 miljoonaa euroa.

E Valtion taide- ja taiteilijapoliittiset virastot ja asiantuntija-organisaatiot

VASTUU: Opetus- ja kulttuuriministeriö – kulttuuripolitiikan toimiala

Taiteen edistämiskeskus

Laki Taiteen edistämiskeskuksista (657/2012)

Keskuksen tehtävänä on muun muassa edistää taidetta kansallisesti ja kansainvälisesti, edistää kulttuuria kansallisesti ja kansainvälisesti siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään, edistää taiteilijoiden kansallisia ja kansainvälisiä työskentelyedellytyksiä, osallistua taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämiseen, vastata yhteydessään olevien valtion taidetoimikuntien, alueellisten taidetoimikuntien ja erillislautakuntien sekä taideneuvoston hallinnosta sekä niille kuuluvien asioiden valmistelusta, päätösten esittelystä ja toimeenpanosta.

Laki valtion taiteilija-apurahoista (734/1969)

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha, josta jaetaan taiteenharjoittajien työskentelyyn eri taiteen aloilla 545:tä apurahavuotta vastaava määrä valtion taiteilija-apurahoina. Apurahakausi voi olla vähintään kuusi kuukautta ja enintään viisi vuotta.

Vuonna 2017 Taite edisti taiteellista ja kulttuuritoimintaa apurahoina, avustuksina ja palkintoina kaikkiaan noin 35 300 000 eurolla, joista noin 16 850 000 euroa myönnettiin taiteilija- ja työskentelyapurahoina.

Suomen elokuvasäätiö

Laki valtion rahoituksesta elokuvakulttuurin edistämiseen (1174/2018)

Laki säättää elokuvan käsikirjoittamiseen, tuotantoon ja jakeluun sekä muuhun elokuvakulttuurin edistämiseen myönnettävästä valtion rahoituksesta. Lain tavoitteena on edistää:

1. monimuotoista ja ammattimaista kotimaista elokuvatuotantoa;
2. laajaa ja kattavaa elokuvan tarjontaa ja jakelua;
3. kotimaisen elokuvan ja sen tekijöiden kansainvälistymistä;
4. elokuvakulttuuria ja sen kehittymistä.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat osallisuus, moniarvoisuus, kulttuurinen moninaisuus ja taiteen vapaus.

Valtion Suomen Elokuväsäätiölle myöntämät määrärahat olivat vuonna 2018 yhteensä 27 074 000 euroa

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti

Laki Kansallisesta audiovisuaalisesta instituutista (1434/2007)

Elokvien ja televisio- ja radio-ohjelmien säilyttämistä ja niihin liittyvää tutkimusta sekä kuvaohjelmien tarjoamisen valvontaa ja mediakasvatuksen edistämistä varten on Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen. Toimintamenot valtion talousarvioesityksessä 2020 yhteensä 6 747 000 euroa

Museovirasto

Laki Museovirastosta (282/2004)

Valtioneuvoston asetus Museovirastosta (407/2004)

Kulttuuriperinnön suojelua ja maan yleistä museointia varten on opetusministeriön alainen Museovirasto. Nettomäärärahaa talousarvioesityksessä 2020 on 20 875 000 euroa. Museovirastossa toimii museoalan kehittämissyksikkö, jolla on keskeinen rooli taidemuseoalan kehittäjänä.

7. LUOVAT ALAT TAIDE- JA TAITEILIJAPOLITIIKASSA

Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnassa luovien alojen määrittely ei ole vakiintunut. Myöskään ministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa ei erotella taiteilijoita muista luovan työn tekijöistä. Strategian mukaan valtion tehtäviin sisältyy:

”taiteen tekemisen vapauden sekä taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytysten turvaaminen, mukaan lukien luovan työn tekijöiden tuotteiden tekijänoikeudellinen suoja ja taide- ja kulttuurialojen koulutus, sekä kulttuurisisältöjen ja tuotteiden jalostamis-, jakelu-, ja levittämisedellytysten edistäminen”.

Luovat alat nähdään strategiassa potentiaalisena kasvualana kulttuurin kentällä, erityisesti suhteessa digitalisaatiokehitykseen:

”Luovien alojen suhde digitalisaatiokehitykseen on moniulotteinen. Kasvualoina ne ovat voimakkaasti digitaalisuuteen perustuvia tai sitä hyödyntäviä. Uusine innovaatioineen ne jopa näyttävät suuntaa digitaaliselle aikakaudelle. Toisaalta näille aloille syntyy uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Samaa aikaan teollisen tavaratuotannon tukemiseen luodut järjestelmät alkavat vähitellen ottaa paremmin huomioon luovien alojen kehittämistarpeet.”

Opetus- ja kulttuuriministeriö ei katso olevansa kaikissa luoviin aloihin laskettavissa asioissa ainoa tai keskeisin toimija. Taide- ja taiteilijapoliittisen työryhmän linjausten esityksissä luovien alojen merkityksen nähdään kasvavan sekä tuotanto- että palvelusektorina. Vastuuministeriönä pidetään kuitenkin työ- ja elinkeinoministeriötä, jonka kanssa tulisi kehittää luovien alojen erityispiirteitä huomioivia rahoitusmahdollisuuksia sekä tuki- ja neuvontamuotoja:

”Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta myönnettävän rahoituksen ja työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta (Business Finlandin ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten) myönnettävän rahoituksen ja tuen väliin ei tule jäädä katvealueita.”

Ajankohtaista

Pääministeri Antti Rinteen hallituksen hallitusohjelman tavoitteiden mukaan luovien alojen työpaikat lisääntyvät, niiden osuus BKT:sta nousee ja työntekijöiden työskentelyedellytykset paranevat. Tämä saavutetaan muun muassa kasvattamalla elokuva-alan ja audiovisuaalisen alan tuotantotukea ja perustamalla Creative Business Finland tukemaan luovien alojen kasvua.

Uusi rahastoselvitys valmistuu tammikuussa 2020. Hallitusohjelman mukaan perustetaan luovia aloja ja kulttuuritoimintaa tukeva rahasto pitkän aikavälin investointina sekä selvitetään rahaston toimintaperiaatteet. Rahaston perustamisella on tarkoitus monipuolistaa luovien alojen ja kulttuurin rahoitus pohjaa sekä mahdollistaa toteuttamisedellytykset sellaisille hankkeille, joita ei nykyisin voida rahoittaa. Valtion lahjoituksesta uuden rahaston pääomaan päätetään tulevien budjettiprosessien yhteydessä. Valtion pääomitus on tarkoitus tehdä samassa suhteessa yksityisen pääoman kanssa.

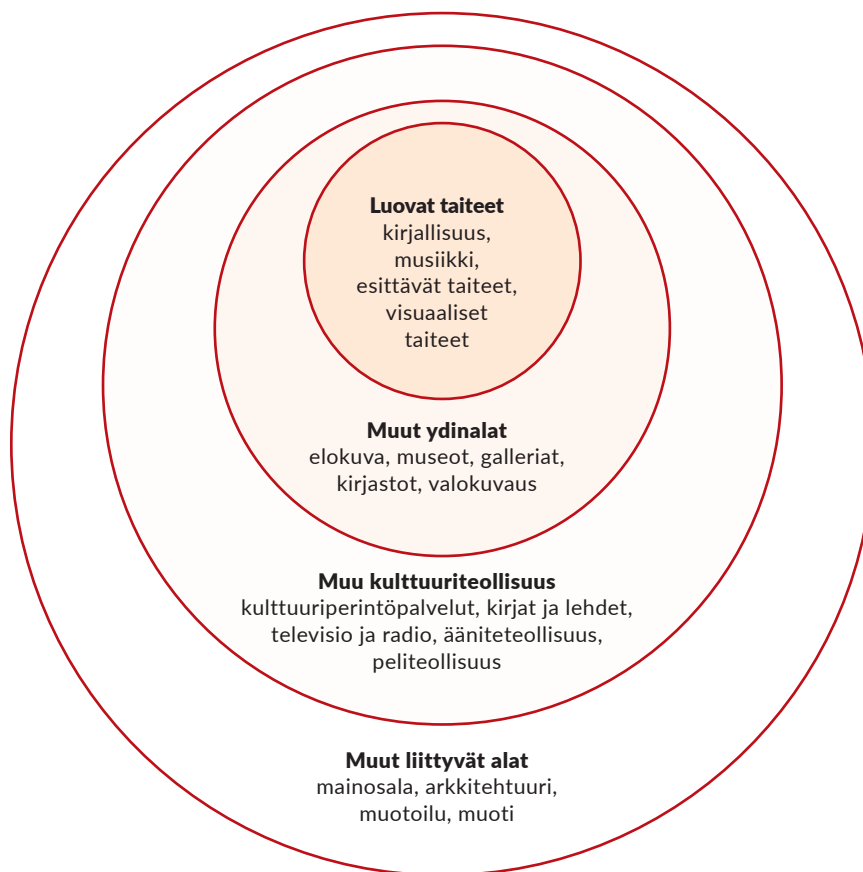
Tekijänoikeusjärjestelmän kehittäminen: Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee tekijänoikeuslakiin muutokset, joilla EU-direktiivi tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla sisällytetään osaksi lainsäädäntöä viimeistään vuonna 2021. Direktiivi sopeuttaa EU:n jäsenmaiden tekijänoikeuslainsäädäntöä muutoksiin, joita digitaalinen toimintaympäristö aiheuttaa sisällön luojille, levittäjille ja kuluttajille. Pyrkimyksenä on turvata tekijänoikeudet ilmaisunvapautta tai muita perusoikeuksia rajoittamatta.

Taiteen ja luovien alojen välinen suhde

Taiteen ja luovien alojen välistä suhdetta kuvataan usein ympyrämallilla, jonka ytimessä ovat luovat taiteet ja toiseksi sisimmällä kehällä muut ydinalat. Ulommilla kehillä ovat laajemmin skaalattavissa olevien tuotteiden ympärille kehittyneet kulttuuriteollisuuden alat sekä taiteellisiakin sisältöjä sivuavat luovan teollisuuden alat. Mitä keskemällä ollaan, sitä selvemmin toimintaa määrittää toiminnan kulttuurinen arvo. Vastaavasti ulommas siirryttäessä korostuu rahallisesti mitattavissa oleva taloudellinen arvo. Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminta kohdentuu muun muassa taiteen vapauden ja taiteellisen työn edellytysten tukemisen kautta paljolti kuvion sisemmille kehille. Kulttuurisisältöjen jalostamis-, jakelu- ja levittämisedellytysten kehittämisestä taas vastaavat osaltaan myös muut ministeriöt, etenkin työ- ja elinkeinoministeriö.

Vakiintunut kulttuuritaloudellinen malli

Lähde: David Throsby, 2008.

8. TAITEILIJOIDEN KOULUTUS

Taide- ja kulttuurialojen koulutus luo taiteellisen ja muun luovan työn edellytyksiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategian mukaan se on osa valtion tehtäviä. Taiteen ja kulttuurin alan kasvatusta, koulutusta ja tutkimusta koskevia toimia säännellään ja ohjataan koulutus- ja tutkimuspolitiikan lainsäädännöllä sekä rahoitus- ja ohjausjärjestelmin. Strategiassa taide- ja kulttuurialojen hyvä koulutus ja osaamistaso nähdään suomalaisen kulttuurikentän vahvuutena. Samoin korostetaan taideopetuksen ja -kasvatuksen vakiintunutta asemaa perusopetuksessa:

”Taide- ja kulttuurialan opetus ja koulutus, mukaan lukien taiteen perusopetus, osana koulutusjärjestelmää tuottaa taide- ja kulttuurialan toimijoiden edellyttämää osaamista sekä kasvattaa kykyä vastaanottaa ja ymmärtää taidetta ja kulttuuria.”

”Taide- ja kulttuurikasvatus varhaiskasvatuksessa, taide- ja taitoaineiden opetus kouluissa ja oppilaitoksissa (mukaan lukien vapaa sivistystyö), taiteen perusopetus sekä lastenkulttuuri muodostavat kokonaisuuden, joka luo perustan yksilöiden elinikäiselle suhteelle taiteeseen ja kulttuuriin. Ne lisäävät myös taiteen ja kulttuurin valistunutta yleisöä sekä kartuttavat taide- ja kulttuurialojen ammatillista osaamista.”

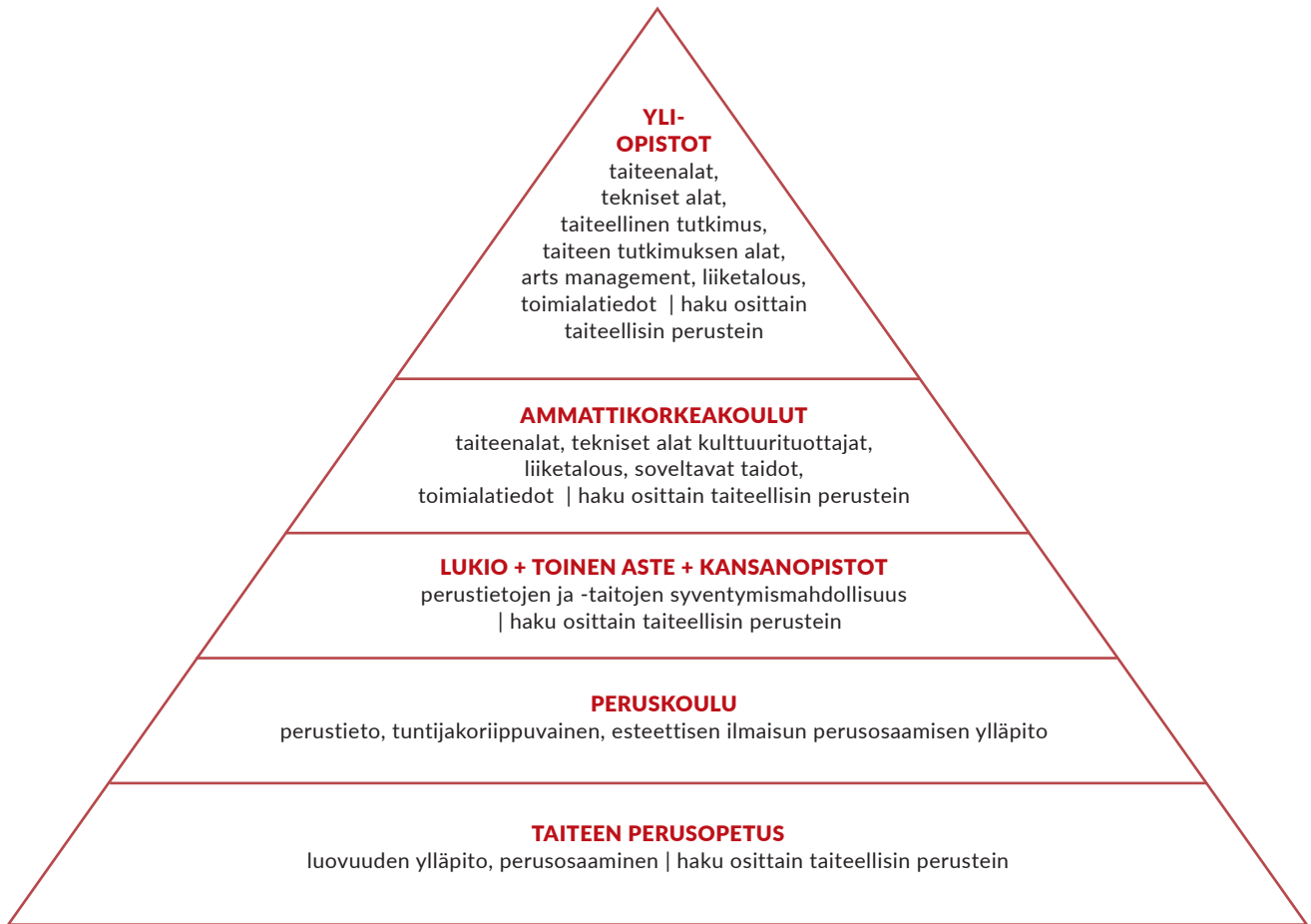
Taide- ja taiteilijapoliittisen työryhmän esityksessä todetaan, että vaikka taiteilijoiden koulutustaso on korkea, koulutukseen kohdistuu kehittämistarpeita:

”Tarve taiteilijan osaamisen uudistumiselle kasvaa johtuen mm. työn murroksesta, teknologian kehityksestä, globalisaatiosta ja niiden ennakoimattomista vaikutuksista osaamistarpeisiin. Metataitojen, kuten kyvyn uuden oppimiseen ja vuorovaikutus- ja verkostotoimijuuteen, merkitys korostuu myös taidealoilla.”

”Taiteilijat tarvitsevat aiempaa enemmän tekijänoikeusosaamista myös tehdessään taidetta digitaalisessa toimintaympäristössä. Teos- ja tekijätiedon laatu vaikuttaa keskeisellä tavalla moraalisten oikeuksien toteutumiseen ja tekijälle teosten käytöstä syntyviin tulovirtoihin.

”Haasteena on jo ammatissa toimivien taiteilijoiden tekijänoikeusosaamisen kasvattaminen sekä toisaalta yleisen ja ammatissa tarvittavan tekijänoikeusosaamisen päämäärätietoinen kartuttaminen yleissivistävässä, ammattiin johtavassa ja korkeakoulutuksessa.”

”Keskeisenä huolena on taidealojen ylikoulutus, mikä asettaa tarpeita koulutustarpeiden määrälliseen ja laadulliseen ennakkointiin ja kriittiseen tarkasteluun.”

Ajankohtaista

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategian näkymässä vuoteen 2025 mennessä toivotaan taiteen perusopetuksen tavoittavan laajasti lapsia ja nuoria sekä taiteen- ja kulttuurialojen koulutuksen tukevan taiteilijoiden työllistymistä.

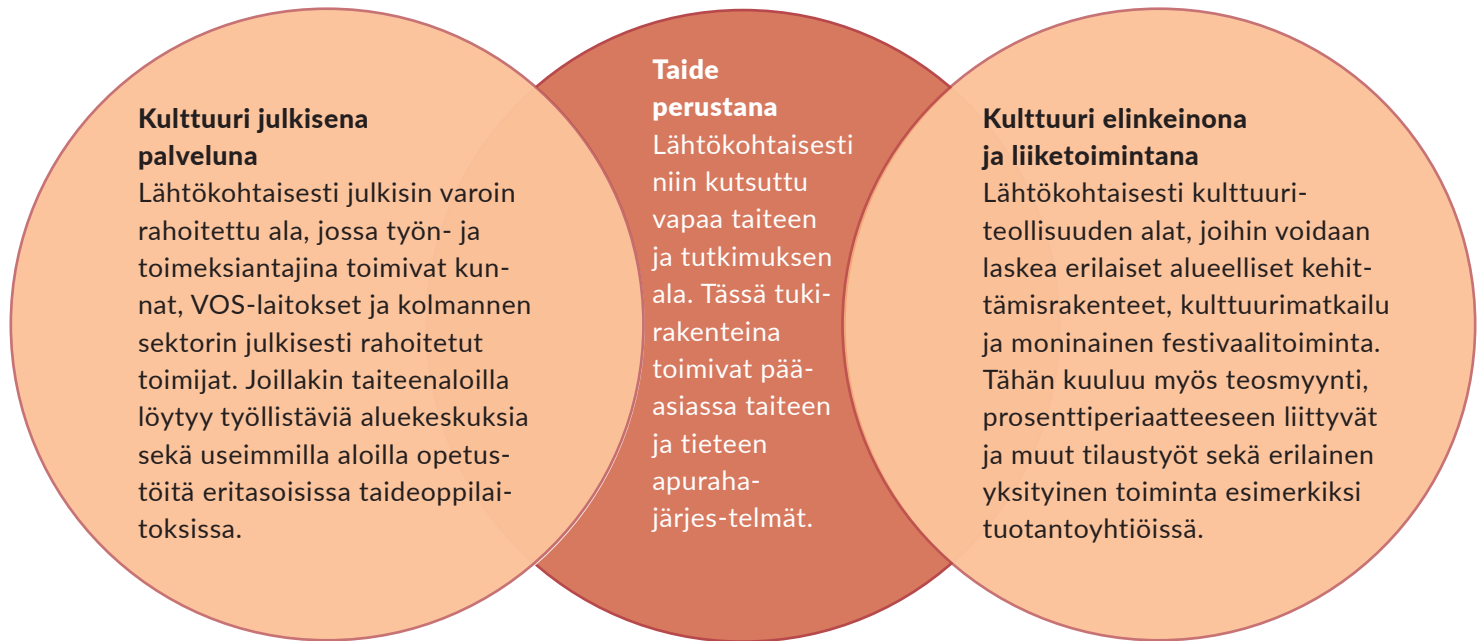
Taiteen ja kulttuurin barometreissa on tullut ilmi, että taiteilijakoulutukseen kaivataan vahvempaa toimialatietoisuutta. Taiteiden toimialat voidaan määritellä kolmijakoisesti:

Taiteilijakunnan sijoittumisesta koulutuksen jälkeen ei ole tarkkaa tietoa. Työttömyysluvut ovat korkeat erityisesti visuaalisilla aloilla. Ajankohtaisten kerättyjen tietojen mukaan täydennyskoulutustarve on suuri.

9. TAIDE- JA TAITEILIJAPOLIITTINEN TUKE TAITEILIJOIDEN TOIMEENTULOLLE

Taiteilijoiden työmarkkinat ovat moninaiset ja toimeentulo koostuu monesta lähteestä. Taiteen toimialojen eri osissa on erilaisia toimeentulon mahdollisuuksia:

Miten opetus- ja kulttuuriministeriön taide- ja taiteilijapolitiikka ottaa huomioon taiteilijoiden monimuotoisen toimeentulorakenteen?

A Työpaikkoja ja toimeksiantoja

Taiteen ja kulttuurin koulutusrakenteissa on jonkin verran työtä opetustehtävissä ja taiteellisen tutkimuksen alalla. Taiteilijakoulutusta on vähennetty eri asteilla, mikä on vähentänyt opetustyöpaikkoja. Taiteen perusopetuksen piirissä musiikkiala on domonoinut. Vapaan sivistystyön piirissä taidetta opetetaan harrastajille eri taiteenaloilla. Työpaikkojen määrästä ei ole tarkkaa tietoa.

Taidelaitokset työllistäjinä

Esittävien taiteiden aloilla VOS-teattereissa ja kansallisissa laitoksissa oli vuonna 2017 taiteellisilla aloilla 1 711 henkilötyövuotta, mikä oli 49 prosenttia kaikista laitosten työpaikoista. Musiikkialalla VOS-orkestereissa oli samaan aikaan päätoimisia ammattisoittajia 987 henkilötyövuoden verran.

Muilla valtion rahoituksella toimivilla taidelaitoksilla ei ole vastuita työllistää taiteilijoita. Toimeksiantoja tapahtuu joskus muun muassa erilaisten tilaustoimintojen, esitysten ja teostilausten muodossa.

Visuaalisilla aloilla pyritään erillisrahoituksella korvaamaan taiteilijoiden työpanosta näyttelyiden yhteydessä (niin kutsuttu MU-sopimus). Vuonna 2018 taidemuseoille myönnettiin tähän tarkoitukseen yhteensä 249 950 euroa.

Kulttuuripalvelut kunnissa

Kunnissa on erilaisia yhteistyömuotoja 3. sektorin toimijoiden kanssa. Toiminta tapahtuu usein osittain valtion rahoituksella. Työpaikkoja synnyttävää yhteistoimintaa on sosiaali- ja terveyssektorin kanssa. Tarkkaa tietoa työpaikoista tai taiteellisen työn osuudesta ei ole saatavilla.

Taide- ja kulttuurialan yrittäjille ei ole erityistä yritystukea. Opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa harkinnanvaraista kulttuurivientitukea useamman kerran vuodessa. 2018 tukea myönnettiin yhteensä 3 450 000 euroa. Yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa on kehitetty aineettoman arvonluonnin malleja erityisesti muotoilualalle osana kansallista muotoiluohjelmaa. Taiken uusi julkisen taiteen asian tuntijapalvelut tukee julkisen ja yksityisen sektorin toimijoita rakennetun ympäristön taideprosessien kehittämisessä. Se myös myöntää avustuksia uusille prosentti-periaatteen mukaisille hankkeille.

B Avustuksia ja apurahoitusta tuotantoihin ja taiteelliseen toimintaan

Opetus- ja kulttuuriministeriön jakamat harkinnanvaraiset avustukset yhteisöille tukevat epäsuorasti taiteilijoiden toimeentuloa.

Taike jakaa ammattitaiteilijoille taiteilija-apurahoja valtion taidetoimikuntien kautta. Taiken toiminta-avustukset ovat osittain rinnakkaisia opetus- ja kulttuuriministeriön avustusten kanssa. Esittävien taiteiden lisärahoitus tukee näiden alojen ammattimaista tuotantorakenteita. Muiden kehittämisohjelmien kautta tapahtuva rahoitus tukee epäsuorasti taiteilijoiden toimeentuloa.

Suomen Elokuvasäätiö tukee lakisääteisesti elokuva-alan taiteilijoiden työllistymistä ja ammattimaista käsikirjoittamista, tuotantoa, jakelua ja vientiä.

C Sosiaaliturva ja työmarkkina-asema

Taiteilijoiden poikkeava työmarkkina-asema asettaa heidät usein eri määritelmien ja järjestelmien rakoisiin. Ongelmia on ratkottu yksittäistapauksina.

Sosiaaliturvakysymykset käsitellään yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa meneillään olevassa sosiaaliturvauudistuksessa. Ruotsissa toiminnassa olevasta allianssimallista on tehty selvitys ainoastaan esittävien taiteiden näkökulmasta.

Keskustelua on käyty taiteilija-apurahojen muuttamisesta palkoiksi. Tämä tukisi apurahajaksojen sisältymistä sosiaaliturvajärjestelmään. Tästä ei ole yksimielistä näkemystä tai kannatusta.

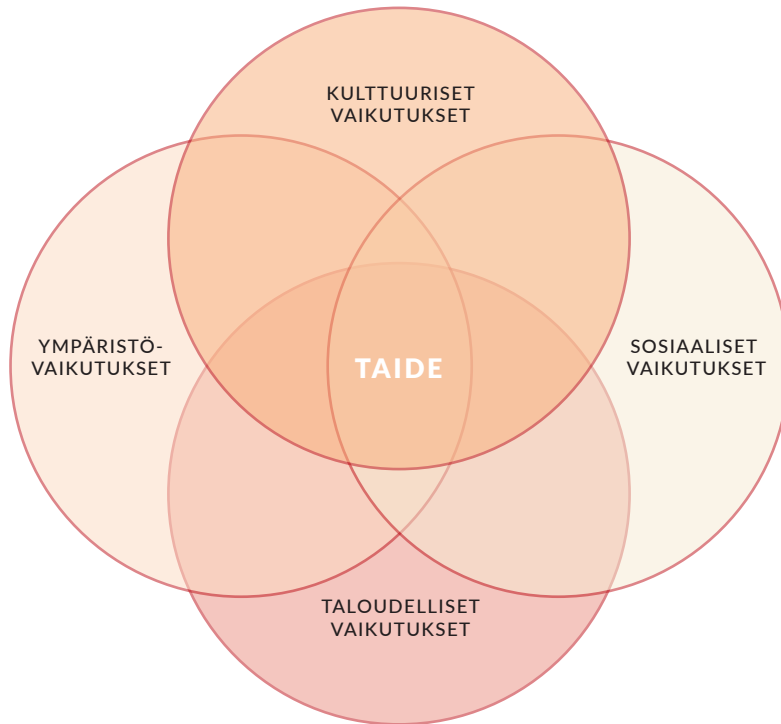
Taiteen ja kulttuurin barometrin mukaan moni taiteilija toivoo perustuloa. Viime hallituksen perustulokokeilun arvioinnin tulokset julkistetaan 2020.

Laki ylimääräisistä taitelijaeläkkeistä (194/2016)

Ylimääräinen taiteilijaeläke voidaan myöntää taiteilijalle, joka asuu tai on asunut pysyvästi Suomessa, tunnustukseksi hänen ansiokkaasta toiminnastaan luovana tai esittävänä taiteilijana. Vuoden 2020 talousarvioesityksessä menoerä taiteilijaeläkkeisiin on yhteensä 19 508 000 euroa. Uusia eläkkeitä voi tänä vuonna myöntää 51 henkilölle.

10. TAIDE- JA TAITEILIJAPOLITIIKAN MAHDOLLISTAMA YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAVUUS

Kulttuuripolitiikan vaikuttavuus ilmenee sen piiriin kuuluvien toimijoiden aikaansaamina vaikutuksina toimialansa ja koko yhteiskunnan kehityksessä. Taide- ja taiteilijapolitiikan ytimessä on taide, joka vaikuttaa yhteiskunnassa luovana työnä ja toimintana.

Taide- ja taiteilijapolitiikan suunta- viivat: Työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi.

Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön julkaisuja
2018/20, s. 26.

- Taiteen kulttuuriset vaikutukset liittyvät siihen, miten taide rikastuttaa ihmisten kokemuksia, ajatuksia ja tunteita sekä siihen, miten taide kommentoi, kehittää ja uudistaa kulttuuria sekä kartuttaa kulttuuriperintöä.
- Sosiaaliset vaikutukset liittyvät mm. ihmisten osallisuuteen, osallistumiseen, terveyteen ja hyvinvointiin sekä yhteisöllisiin toimintoihin ja identiteetteihin.
- Taloudelliset vaikutukset liittyvät taiteen ja kulttuurin toimialan vaikutuksiin kansan-, alue- ja paikallistalouden vahvistajana.
- Taide vaikuttaa myös elin- ja asuinympäristöihin, erityisesti arkkitehtuurin ja muotoilun kautta mutta muutoinkin taiteen läsnäolo elin- ja asuinympäristöissä vahvistaa muita taiteen vaikutuksia.

Minkälaista vuorovaikutusta, vaikutusta ja vaikuttavuutta taide- ja taiteilijapoliittiset rakenteet ja rahoitukset mahdollistavat eri taiteenaloilla?

Jotta taide ja taiteilijat voisivat vaikuttaa yhteiskunnassa, siihen on annettava rakenteellisia ja taloudellisia mahdollisuuksia. Edellä olevan rakenteiden tarkastelun kautta voidaan havaita, että suomalaisessa taide- ja taiteilijapolitiikassa ei tällä hetkellä anneta kaikille taiteenaloille tasavertaisia mahdollisuuksia vaikuttaa.

Taiteenalojen erilainen yhteiskunnallinen asema ei suoraan ilmene taide- ja taiteilijapolitiikan nykyrakenteissa. Tarkka analyysi jokaisen taiteen- ja toimialan tilasta vaatisi erillistä tutkimusta taiteenalojen ekosysteemeistä. On kuitenkin mahdollista hahmottaa taide- ja taiteilijapoliittisia eroja ja painopisteitä niin tukirakenteissa kuin toimialarakenteissa.

Seuraavassa yhteenvedossa kuutta taiteenalaa vertaillaan seuraavin kriteerein:

- Taiteenalan ammattilaisten määrä
- Koulutuksen saatavuus
- Taiteenalaa erityisesti tukeva lainsäädäntö
- Taiteenalan erityiset julkiset rahoitusrakenteet
- Ajankohtainen asema hallitusohjelmassa, jos on
- Taiteen edistämiskeskuksen rahoitus taiteenalalle
 - apurahat ja palkinnot
 - vuosiapurahojen määrät, %-osuus kaikista – yhteensä 545 kpl (hakijat %)
 - muut avustukset
 - Taiken kokonaistuen %-osuus taiteenalan hakijamäärään verrattuna
- Opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraiset avustukset taiteenalan yhteisöille
- Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuurivientituki taiteenalalle
- Opetus- ja kulttuuriministeriön festivaalituki taiteenalalle
- muut taiteenalan tuotanto- ja tukirakenteet.

Tiedonlähteenä ovat muun muassa Taiteen edistämiskeskuksen apurahatilastot, opetus- ja kulttuuriministeriön avustustiedotteet sekä taiteenalojen tiedotuskeskusten sivustot. Laajempi kartoitus vaatii yksityiskohtaisemman tutkimustyön. Tulkinnat on tehty taiteilijapoliittisesta näkökulmasta.

Visuaaliset taiteet (kuvataide, valokuvataide, sarjakuva, kuvitus)

- Alalla toimii n. 4 000 ammattilaista.
- Koulutusta eri asteilla on saatavilla usealla paikkakunnalla.
- Taiken kautta tuleva rahoitus alalle (2017):
 - apurahat ja palkinnot: **6 553 690 €** (joista näyttöapurahat **960 000 €**)
 - lakisääteisiä taiteilija-vuosiapurahoja **185 htv** (33,5 %) (hakijoita (2019) 1047 (39 %))
 - muut avustukset **1 564 000 €**
 - 32 % hakijoista saa 23 % tuesta.
- OKM:n harkinnanvaraiset avustukset alan yhteisöille 2017 **1 869 000 €**
- OKM:n kulttuurivientitukea alalle 2018 **10 000 €**
- OKM:n festivaalituki alalle 2018 **85 000 €**
- Muut tuotanto- ja tukirakenteet:
 - Taidemuseot (67 VOS-kohteesta noin 10 toimii nykytaiteen piirissä)
 - Valokuvan aluekeskusverkosto – 10 paikkakunnalla
 - Frame Finland, apurahat 2018 **270 000 €**
 - Kuvasto, käyttökorvaukset 2018 **1 216 251 €**
 - säätiökenttä
 - kaupalliset taidemarkkinat (muun muassa 31 yksityistä galleriaa, myynti 2018 **8,8 miljoonaa €**).

Audiovisuaaliset taiteet (elokuva, mediataide, valo- ja äänitaide)

- Alalla toimii yhteensä n. 1 200 ammattilaista.
- Koulutusta eri asteilla on saatavilla usealla paikkakunnalla.
- Laki valtion rahoituksesta elokuvakulttuurin edistämiseen** (1174/2018) turvaa elokuvan käsikirjoittamiseen, tuotantoon ja jakeluun sekä muuhun elokuvakulttuurin edistämiseen myönnettävän valtion rahoituksen.
- Suomen elokuvasäätiö** on yksityisoikeudellinen säätiö ja hoitaa valtionapuviranomaiselle kuuluvia tehtäviä. SES jakoi vuonna 2018 **24 429 000 €** elokuvan käsikirjoittamiseen, tuotantoon ja jakeluun sekä muuhun elokuvakulttuurin edistämiseen.
- Antti Rinteen hallituksen ohjelman mukaan tavoitteena on kasvattaa elokuva-alan ja audiovisuaalisen alan tuotantotukea.
- Taiken kautta tuleva rahoitus alalle (2017):
 - apurahat ja palkinnot: **1 524 670 €**
 - lakisääteisiä taiteilija-vuosiapurahoja **44 htv** (8%) (hakijoita (2019) 224 (8%))
 - muut avustukset **1 409 800 €**
 - 10 % hakijoista saa 8,3 % tuesta.
- OKM:n harkinnanvaraiset avustukset alan yhteisöille 2017 **1 041 000 €**
- OKM:n kulttuurivientitukea alalle 2018 **296 000 €**
- Muut tuotanto- ja tukirakenteet:
 - Kansallinen audiovisuaalinen arkisto – lakisääteinen
 - Elokuvan aluekeskusverkosto – 11 paikkakunnalla
 - AVEK
 - YLE
 - APFI ry
 - säätiökenttä
 - kaupallinen elokuva-ala.

Esittävät taiteet (teatteri, tanssi, sirkus, performanssi- ja esitystaide)

- Alalla toimii yhteensä n. 6 200 ammattilaista.
- Koulutusta eri asteilla on saatavilla usealla paikkakunnalla.
- Teatteri- ja orkesterilaki** (730/1992) varmistaa valtionosuusrahoituksen alalle.
- 57 VOS-teatteria (2019: **51 067 631 €**) työllistivät yli 1 700 ammattilaista päätoimisesti 2017.
- Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen ehdotetaan **1 000 000 €** lisäystä vuonna 2020, **1 500 000 €** vuonna 2021, **7 000 000 €** vuonna 2022 ja **10 000 000 €** vuonna 2023.
- Taiken kautta tuleva rahoitus alalle (2017):
 - apurahat ja palkinnot: **3 290 570 €**
 - lakisääteisiä taiteilija-vuosiapurahoja **95 htv** (17,5 %) (hakijoita (2019) 522 (19,5 %))
 - muut avustukset **6 138 000 €**
 - 23 % hakijoista saa 26 % tuesta
 - Lisärahoitus alan vapaille ryhmille 2019 **1 000 000 €**, 2020 **3 000 000 €**.
- OKM:n harkinnanvaraiset avustukset alan yhteisöille 2017 **1 902 000 €**
- OKM:n kulttuurivientituki alalle 2018 **1 050 000 €**
- OKM:n festivaalituki alalle 2018 **456 000 €**
- Muut tuotanto- ja tukirakenteet:
 - Tanssin aluekeskusverkosto – 10 paikkakunnalla
 - Teatterimuseo
 - Tanssin talo
 - Teatterin tiedotuskeskus Tinfo, Tanssin tiedotuskeskus, Sirkuksen tiedotuskeskus
 - säätiökenttä
 - yksityiset pääsylippujen maksajat.

Musiikki

- Alalla toimii n. 4 600 ammattilaista.
- Koulutusta eri asteilla on saatavilla usealla paikkakunnalla.
- **Teatteri- ja orkesterilaki** (730/1992) varmistaa valtionosuusrahoituksen alalle.
- 28 VOS-orkesteria (2019: **18 450 807 €**) työllistivät 987 ammattisoittajaa päätoimisesti 2017.

- Taiken kautta tuleva rahoitus alalle (2017):
 - apurahat ja palkinnot: **2 518 430 €**
 - lakisääteisiä taiteilija-vuosiapurahoja **69** htv (12,5 %) (hakijoita (2019) 346 (13%))
 - muut avustukset **1 575 530 €**
 - 16 % hakijoista saa 11,5 % tuesta.

- OKM:n harkinnanvaraiset avustukset alan yhteisöille 2017 **2 841 000 €**
- OKM:n kulttuurivientitukea alalle 2018 **1 198 000 €**
- OKM:n festivaalituki alalle 2018 **1 749 000 €**

- Muut tuotanto- ja tukirakenteet:
 - Taiteen perusopetus (2020 **84 627 000 €**) on valtaosin musiikin alaa
 - Musiikin edistämissäätiö 2018 **2 672 621 €**
 - Music Finland
 - YLE (muun muassa Radion sinfonia-orkesteri)
 - Teosto (korvaukset 2018 **27 200 000 €**)
 - Gramex (korvaukset 2018 **23 500 000 €**)
 - säätiökenttä
 - kaupallisen musiikkiteollisuuden alalla (Suomen musiikkialan kokonaisarvo 2018) **945 miljoonaa €**.

Arkkitehtuuri ja muotoilu

- Alalla toimii n. 5 600 ammattilaista – ei vahvaa taiteilijaidentiteettiä.
- Koulutusta eri asteilla on saatavilla usealla paikkakunnalla.
- Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma
- Kansallinen muotoiluohjelma (TEM)

- Taiken kautta tuleva rahoitus alalle (2017):
 - apurahat ja palkinnot: **1 581 600 €**
 - lakisääteisiä taiteilija-vuosiapurahoja **42** htv (7,5%) (hakijoita (2019) 151 (5%))
 - muut avustukset **301 000 €**
 - 6 % hakijoista saa 5,5 % tuesta.

- OKM:n harkinnanvaraiset avustukset alan yhteisöille 2017 **1 300 000 €**
- OKM:n kulttuurivientitukea alalle 2018 **335 000 €**

- Muut tuotanto- ja tukirakenteet:
 - Designmuseo
 - Arkkitehtuurimuseo
 - Uuden museon toteuttamismahdollisuuksia selvitetään
 - julkinen rakennussektori työllistäjänä
 - työ- ja elinkeinoministeriö
 - Arkkitehtuurin tiedotuskeskus
 - Design Forum Finland
 - säätiökenttä
 - kaupallinen muotoilu (liikevaihtoa 2017 **11,4 miljardia €**)
 - kaupallinen rakennusala.

Kirjallisuus (ja taidejournalismi)

- Alalla toimii n. 1 650 ammattilaista
- Kirjoittaja- ja dramaturgikoulutusta on korkeakoulutasolla saatavilla usealla paikkakunnalla.
- **Laki yleisistä kirjastoista** (149/2016) varmistaa kirjallisuuden saatavuuden ja saavutettavuuden.

- Taiken kautta tuleva rahoitus alalle (2017):
 - apurahat ja palkinnot **5 356 330 €** (joista kirjastoapurahat **2 700 000 €**)
 - lakisääteisiä taiteilija-vuosiapurahoja **110** htv (20 %) (hakijoita (2019) 392 (14 %))
 - muut avustukset **233 400 €**
 - 18 % hakijoista saa 16,5 % tuesta.

- OKM:n harkinnanvaraiset avustukset alan yhteisöille 2017 **2 002 000 €**

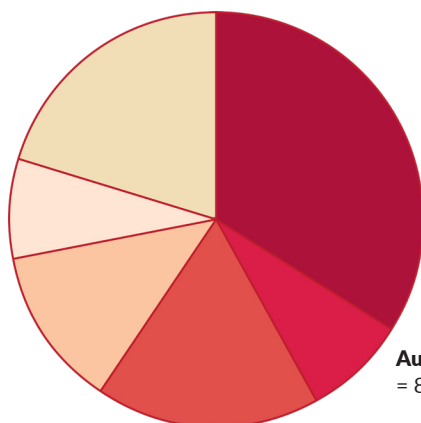
- Muut tuotanto- ja tukirakenteet:
 - Vähälevikkisen laatukirjallisuuden ostotuki **835 000 €**
 - Suomen Kirjallisuuden Seura/FILI
 - Svenska litteratursällskapet i Finland
 - Sanasto (Lainaus- ja käyttökorvauksia 2018 **9 562 824 €**)
 - YLE
 - säätiökenttä
 - kaupallinen kirja-ala.

Taiken myöntämiä lakisääteisiä taiteilija-vuosiapurahoja 2017 545 htv

Kirjallisuus
110 htv = 20 %
(hakijoita 14 %)

Arkkitehtuuri ja muotoilu
42 htv
= 7,5 % (hakijoita 5 %)

Musiikki 69 htv
= 12,5 % (hakijoita 13 %)

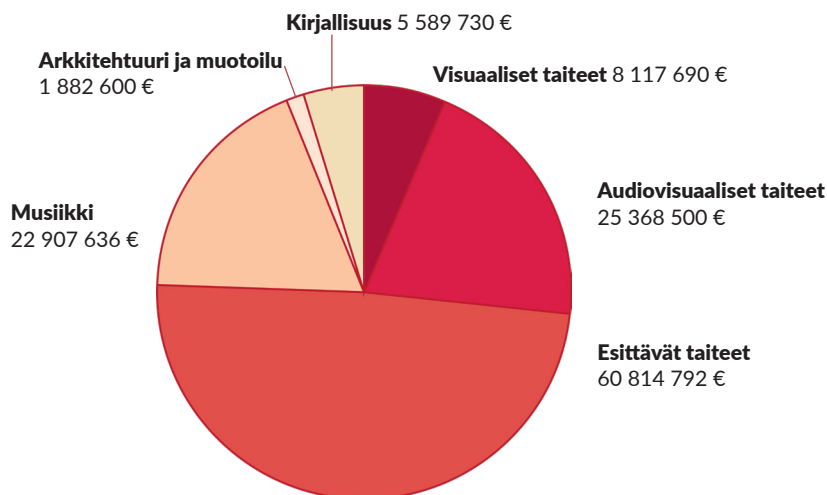
Visuaaliset taiteet
185 htv
= 33,5 % (hakijoita 39 %)

Audiovisuaaliset taiteet 44 htv
= 8 % (hakijoita 8 %)

Esittävät taiteet 95 htv
= 17,5 % (hakijoita 19,5 %)

Valtion rahoitus taiteenaloittain 2017

Taiteen edistämiskeskus, Suomen Elokuvasäätiö sekä teatterin, tanssin ja orkestereiden valtionosuudet

Kirjallisuus 5 589 730 €

Arkkitehtuuri ja muotoilu
1 882 600 €

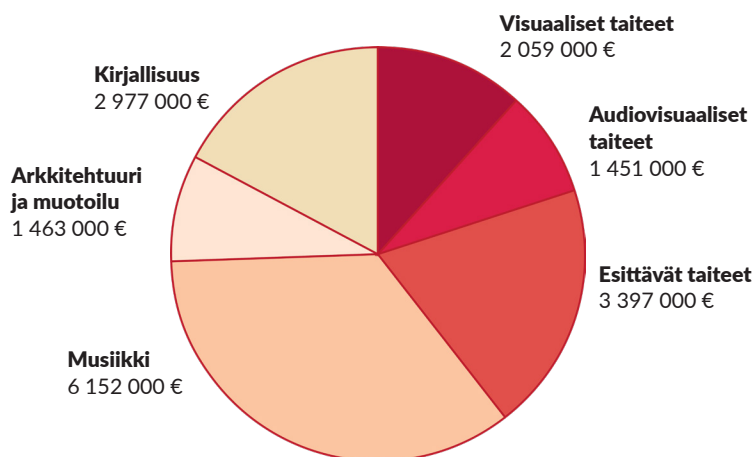
Visuaaliset taiteet 8 117 690 €

Musiikki
22 907 636 €

Audiovisuaaliset taiteet
25 368 500 €

Esittävät taiteet
60 814 792 €

OKM myöntämät taiteenaloittaiset avustukset 2017

Kirjallisuus
2 977 000 €

Arkkitehtuuri ja muotoilu
1 463 000 €

Visuaaliset taiteet
2 059 000 €

Musiikki
6 152 000 €

Audiovisuaaliset taiteet
1 451 000 €

Esittävät taiteet
3 397 000 €

11. LÄHTEITÄ

Tämä yhteenveto perustuu Cuporen keväällä 2018 tekemään tausta-aineiston keruuseen opetus- ja kulttuuriministeriön taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivoja käsitelleelle työryhmälle.

Päälähteet ovat:

- Ajankohtainen lainsäädäntö löytyy sivustolta <https://www.finlex.fi/fi/>
- **Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025**, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017/20
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>
- **Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä – Näkymä vuoteen 2025**, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018/20
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160801/OKM_20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- **Taide ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat – Työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi**, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018/34
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161125/okm34.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- **Taiteen ja kulttuurin barometrit vuosilta 2015–2019** löytyvät Cuporen verkkosivuilta.
<https://www.cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/taiteen-ja-kulttuurin-barometri>
- Tarkempia lähdetietoja tullaan julkaisemaan Cuporen verkkosivuston Tietoa-osiossa.
<https://www.cupore.fi/fi/tietoa>

cupore